ТЕМА: Сучасні екологічні проблеми у світі та в Україні

Поняття екологічної проблеми. Людство стикається з необхідністю розв'язання багатьох проблем, які виникають у результаті різкого погіршення якості навколишнього середовища.

Екологічна проблема *- це зміна природного середовища в результаті антропогенних впливів, що спричинює порушення структури і функціонування природних систем і призводить до негативних соціальних, економічних та інших наслідків.*

Ці проблеми можуть мати локальний характер - для окремих районів, областей і країни загалом. Ці проблеми можуть мати й глобальний характер, тобто впливати на цілі регіони світу й торкатися життєвих інтересів усього людства (рис. 167). У такому разі для їх розв'язання потрібна співпраця світового співтовариства.

Рис. 167. Глобальні та локальні екологічні проблеми

Можна виокремити такі групи екологічних проблем:

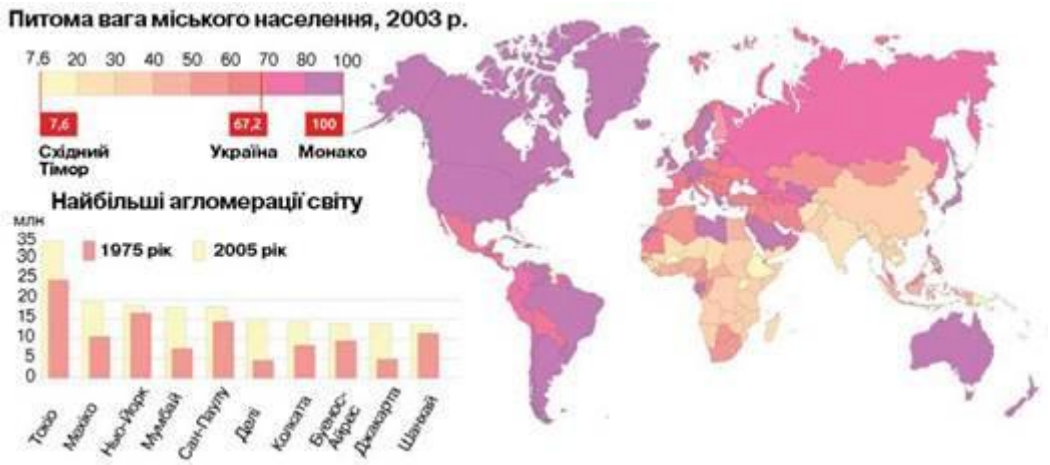
- атмосферні (забруднення атмосфери: радіологічне, хімічне, механічне, теплове);
- водні (виснаження й забруднення поверхневих і підземних вод, забруднення морів і океанів);
- геолого-геоморфологічні (порушення рельєфу й геологічної будови);
- ґрунтові (забруднення ґрунтів, ерозія, заболочування);
- біотичні (знищення лісів, зменшення видового різноманіття);
- комплексні (ландшафтні) - спустелювання, зниження біорізноманіття, порушення режиму природоохоронних територій.

Протягом останніх 50 років відбувається інтенсивне зростання чисельності населення планети та бурхливий науково-технічний прогрес, що спричинює погіршення стану багатьох екосистем планети, зменшення їхньої біопродуктивності й біорізноманітності.

Сучасні екологічні проблеми у світі. Однією з екологічних проблем є зростання кількості міст-гігантів, що стали найбільшими забруднювачами довкілля. Населення світу проживає в поселеннях двох типів: міських і сільських. Міським є поселення, де більша частина людей працює в промисловості та сфері послуг. У сільському поселенні більшість жителів зайнята в аграрному секторі господарства. Пригадаймо з курсу географії, що урбанізація (від лат. urbanus - міський) - це процес зростання міст, збільшення кількості міського населення, підвищення ролі міст у житті суспільства та поширення міського способу життя. Нині в міських поселеннях проживає більше ніж половина населення планети, а у світі є близько 400 міст-мільйонерів (рис. 168).

Через вимушену безперервну експлуатацію земельних угідь, зумовлену гострим продовольчим питанням, у всьому світі швидкими темпами відбувається деградація й ерозія ґрунтів. Це призводить до зменшення площі ґрунтів, придатних для ведення сільського господарства. Однією з причин такої ситуації, окрім різкого росту кількості населення, є зменшення площі лісів. Лісові ресурси є скінченними, але відновлюваними. Лісові площі становить майже 30 % площі суходолу, але щороку скорочуються на 0,6%.

Рис. 168. Урбанізація у світі

Проаналізуйте карту.

Висловіть власне судження щодо чинників, які впливають на рівень урбанізації країни.

Проаналізуйте діаграму.

Виявіть агломерації, ріст яких порівняно з іншими найбільш інтенсивний.

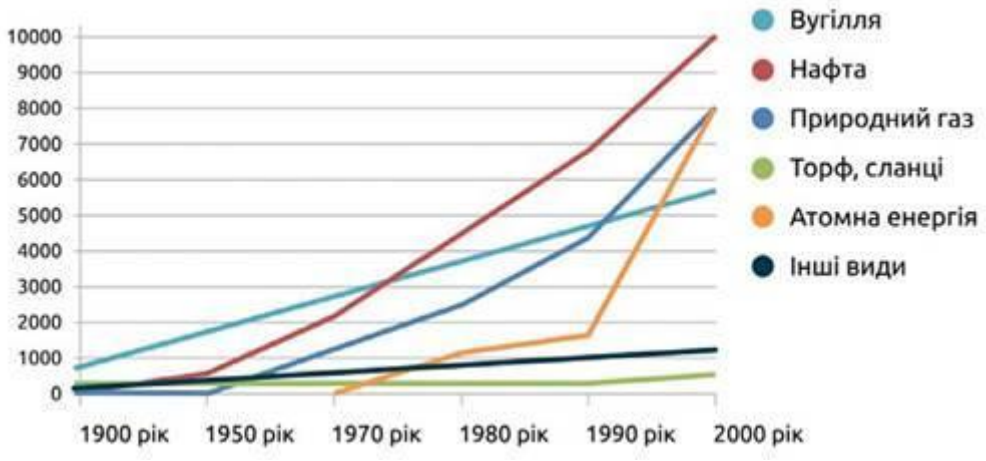
Вирубування лісів призводить не лише до ерозії ґрунтів, а й до зменшення біорізноманіття, біомаси й продуктивності біосфери загалом. Наслідками такого господарювання за збереження сучасних промислових технологій може стати вичерпання запасів кисню в атмосфері планети, оскільки зелені рослини не встигатимуть його відтворювати. У деяких посушливих районах земної кулі екологічною проблемою є й спустелювання.

Вивчення динаміки споживання людством мінеральних ресурсів показало, що можуть, у майбутньому, вичерпатися запаси нафти, вугілля, горючих сланців і торфу (рис. 169).

Важливою екологічною проблемою є й забруднення атмосфери різними хімічними викидами промислового характеру, що призводить до збільшення площ озонових «дір» і розвитку парникового ефекту. Поява так званих озонових «дір» спричинила зниження захисної дії озонового шару від сонячного ультрафіолетового випромінювання. А парниковий ефект приводить до потепління клімату, танення льодовиків, підвищення рівня Світового океану і зрештою затоплення й руйнації екосистем окремих районів суходолу.

Глобальною екологічною проблемою є також забруднення і збіднення біорізноманіття водних екосистем. Велика кількість отруйних речовин - продуктів життєдіяльності людей великих міст і викидів промислових центрів - виноситься поверхневими та ґрунтовими водами в річки, а звідти - у моря й океани. Пригадаймо ще й випадки забруднення через недбале перевезення нафтопродуктів танкерами по воді й аварії на хімічних підприємствах.

Рис. 169. Структура споживання енергетичних ресурсів у світі (млн т умовного палива)

Проаналізуйте графік.

Які причини, на вашу думку, таких змін у структурі споживання енергетичних ресурсів?

Сучасні екологічні проблеми в Україні. Пам'ятаймо, що кардинальні зміни однієї екосистеми впливають на стабільність і цілісність інших. Багато екосистем України територіально тісно пов'язані з екосистемами сусідніх країн Центральної Європи. Тому деякі проблеми екологічного характеру, від яких потерпають ці країни, автоматично стають нашими: і забруднення повітря викидами в атмосферу промисловістю, і забруднення водоймищ і річок отруйними стоками тощо. Україна посідає не найліпшу сходинку в рейтингу екологічного стану. На його погіршення впливало багато чинників, зокрема й аварія на Чорнобильській АЕС, яка має досі не подолані наслідки в нашій країні. Україна має найвищий інтегральний показник антропотехногенних навантажень на природне середовище практично на всій території, порівняно з іншими країнами Європи.

На стан екологічної ситуації в регіонах України впливає також вияв еколого-географічних проблем. Поміж них для України характерними є: зменшення запасів корисних копалин, вичерпання ресурсів, зміна структури земельних ландшафтів, зниження родючості ґрунтів, скорочення розмаїття рослинного й тваринного світу. Ці проблеми зумовлені кількома причинами: структура господарства в багатьох регіонах не відповідала їхньому інтегральному потенціалу, не враховувались об'єктивні потреби й інтереси людей, екологічні можливості конкретної території тощо (рис. 170).

Отже, екологічні проблеми мають соціально-економічне підґрунтя. Огляд світової екологічної ситуації це наочно підтверджує. Людина не лише стихійно впливає на навколишнє середовище через результати своєї господарської діяльності, а й змінює його відповідно до своїх потреб.

Рис. 170. Екологічна ситуація в Україні

Проаналізуйте карту.

Прочитайте твердження.

I. Райони з напруженими умовами проживання збігаються з найбільш розвинутими промисловими районами України.

II. Райони зі сприятливими умовами проживання збігаються з аграрними районами України Чи є поміж тверджень правильні?

- 1. Дайте означення поняття екологічні проблеми.
- 2. Як можна класифікувати екологічні проблеми?
- 3. Наведіть приклади глобальних екологічних проблем людства.
- 4. Висловіть судження щодо стану екологічної ситуації своєї місцевості.
- 5. Доведіть або спростуйте твердження: «Глобальні екологічні проблеми мають соціально-економічне підґрунтя».